

УДК 336

Гаврилова Н. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГРОШОВОЇ МАСИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНТЕХУ

В умовах інтенсивного переходу до цифрової економіки та системного впровадження інноваційних технологій у всі сфери суспільного життя банківський сектор зазнає глибокої структурної та функціональної трансформації. Сучасний етап розвитку банківської справи характеризується зрушенням від традиційних моделей надання послуг до високотехнологічних рішень, що базуються на автоматизації процесів, використанні великих масивів даних, штучного інтелекту, блокчейн-технологій та мобільних платформ.

Однією з ключових тенденцій є активна еволюція нефізичних каналів обслуговування - дистанційних, мобільних і цифрових сервісів, які забезпечують цілодобовий доступ до фінансових продуктів та мінімізують потребу у фізичній присутності клієнта. Поширення альтернативних платіжних інструментів, зокрема електронних гаманців, миттєвих платежів, QR-технологій, цифрових валют, зумовлює формування нового формату взаємодії фінансових установ з наявними та потенційними споживачами. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню якості сервісу, оптимізації транзакційних витрат та зростанню рівня фінансової інклюзії [1].

Отже, банківські установи можуть розвивати партнерські моделі взаємодії з фінтех-компаніями, інтегруючи їхні інноваційні рішення у власну інфраструктуру, розширюючи спектр послуг та підвищуючи конкурентоспроможність. Така синергія сприяє формуванню екосистемних платформ, де фінансові та нефінансові послуги об'єднані в єдиному цифровому середовищі, що відповідає глобальним трендам цифровізації та смарт-економіки.

Розвиток фінансових технологій виступає одним із ключових чинників модернізації банківського сектору України, формуючи нову парадигму організації фінансових послуг та управління банківськими процесами. Інтеграція інноваційних рішень у діяльність вітчизняних комерційних банків сприяє оптимізації внутрішніх операцій, підвищенню точності управлінських рішень, зміцненню систем кібербезпеки та мінімізації ризиків шахрайства. Це забезпечує поступовий перехід від традиційних моделей обслуговування до високотехнологічної цифрової інфраструктури, яка базується на автоматизації, аналітиці великих даних та використанні алгоритмів штучного інтелекту.

Особливої уваги заслуговує трансформаційна роль АТ КБ «Приватбанк», який став першопрохідцем у широкомасштабному впровадженні мобільного та інтернет-банкінгу в Україні. Саме ця фінансова установа почала першою пропонувати клієнтам інтуїтивно зрозумілі та доступні цифрові сервіси, що забезпечили можливість здійснення операцій у режимі реального часу без необхідності фізичного відвідування відділень. Постійне оновлення програмних комплексів, вдосконалення інтерфейсів та впровадження багаторівневих систем захисту дозволили банку сформувати високотехнологічну екосистему, яка й сьогодні залишається орієнтиром для інших учасників фінансового ринку [3].

Важливим етапом у розвитку українського фінтех-сектора став запуск першого повністю мобільного банку – «Monobank». Цей проєкт, що функціонує за моделлю «banking-as-a-service» без традиційної мережі відділень, докорінно змінив підходи до організації карткового бізнесу та взаємодії з клієнтами. Спрощена процедура отримання платіжної картки, що передбачає заповнення електронної заявки в мобільному додатку та подальшу доставку картки поштовими сервісами або кур'єром, підвищила доступність банківських продуктів та зменшила транзакційні витрати як для банку, так і для споживачів.

Функціональні можливості «Monobank» значно розширили спектр цифрових банківських послуг в Україні: мобільні перекази між картками, оплата комунальних та інших послуг, відкриття депозитів, встановлення та управління кредитним лімітом, оформлення покупок у розстрочку, а також програми лояльності на кшталт «кешбек». Ці сервіси створили конкурентний тиск на традиційні банки, стимулюючи їх до прискореного оновлення власних технологічних платформ і впровадження новітніх цифрових рішень [3].

Загалом поширення фінансових технологій сприяє підвищенню рівня фінансової інклюзії, формуванню культури дистанційного банкінгу, зміцненню довіри до цифрових фінансових сервісів та підтримує інтеграцію українського банківського сектору в глобальні тенденції цифровізації.

Цифровізація економіки та стрімкий розвиток фінансових технологій спричиняють глибинні структурні зміни у сфері грошового обігу та формуванні грошової маси. Традиційні монетарні агрегати, що десятиліттями відображали стан ліквідності та рівень економічної активності, сьогодні зазнають трансформації під впливом нових форм грошей: електронних грошей, цифрових валют, стейблкоїнів, мобільних платіжних інструментів та інших фінтех-інновацій. У таких умовах грошова маса перестає бути виключно результатом діяльності банківської системи і дедалі більше формується цифровими компонентами, що швидко змінюють свою роль у макроекономічній рівновазі [2].

Традиційно грошова маса виражається в агрегатах M0, M1, M2 і M3, які характеризують відносну ліквідність і швидкість обігу грошових інструментів. Однак цифровізація змінює їхню структуру:

- Скорочення частки M0 (готівки в обігу) через заміщення цифровими платіжними системами, мобільними гаманцями та розрахунками через QR-коди.

- Зростання M1 за рахунок активного використання поточних рахунків, цифрових карток і миттєвих платежів.

- Модифікація M2 і M3, оскільки депозити, електронні гроші та цифрові збереження інтегруються в єдині фінансові екосистеми (необанки, мобільні додатки, P2P-платформи).

Фактично грошова маса цифрової економіки поступово зсувається в бік безготівкових, високошвидкісних і технологічно опосередкованих форм грошей.

Фінтех-сектор створює умови для появи нових форм грошей та каналів їхнього обігу. Серед яких визначаються наступні:

- Електронні гроші (e-money), активне поширення мобільних платіжних додатків та онлайн-банкінгу знижує роль готівки і збільшує форму грошей, що існує виключно в цифровому середовищі.

- Необанки та цифрові платіжні екосистеми, такі академії цифрових фінансів, як Revolut, Monobank, Wise, формують «квазидепозити», що підвищують ліквідність і швидкість обігу без участі традиційних банківських відділень.

- Стейблкоїни і криптовалюти, у глобальному контексті стейблкоїни стають альтернативною формою цифрових грошей, що може частково виходити за межі регуляторного контролю. Їхнє використання у міжнародних транзакціях змінює структуру грошової маси та ускладнює монетарну політику.

- Системи миттєвих платежів, в Україні це система *LiqPay*, *Монобанк*, *СЕР-24/7*, які зменшують часові лаги між створенням грошей і їхнім рухом в економіці.

Усі ці інновації підвищують швидкість обігу грошей, що збільшує фактичну «ефективну» грошову масу навіть без її номінального зростання.

Проведені нами дослідження вказують на те, що цифрова трансформація змінює механізми монетарного регулювання:

1. Складніше прогнозувати обсяги M0-M3, оскільки цифрові активи не завжди входять до офіційної статистики.

2. Зростає роль поведінкових факторів, адже цифрові гроші характеризуються миттєвістю переміщення.

3. Підвищується волатильність швидкості обігу, що ускладнює регулювання інфляції.

4. З'являються нові канали монетарної трансмісії через фінтех-платформи та цифрові гаманці.

Як результат, центральні банки змушені модернізувати методи аналізу та прогнозування, активно застосовуючи:

- Big Data,
- цифрові моделі ризиків,
- машинне навчання.

Впровадження Цифрової валюти Центрального банку (наприклад, е-гривні, над якою працює НБУ) має потенціал докорінно змінити структуру грошової маси:

- забезпечити повну прозорість грошового обігу;
- замінити частину агрегату М0 цифровим аналогом;
- скоротити транзакційні витрати;
- підвищити керованість монетарної політики;
- створити новий монетарний агрегат, що поєднує риси готівки й депозитів.

CBDC може стати ключовим інструментом формування грошової маси у майбутньому.

5. Вплив цифровізації на швидкість обігу грошей

Висока технологічність обігу грошей спричиняє:

- зростання V (velocity of money, швидкості обігу грошей) завдяки миттєвим операціям;

- зменшення транзакційних витрат;
- швидшу реакцію домогосподарств і бізнесу на монетарні сигнали;
- зниження попиту на готівку.

Це означає, що одна й та сама номінальна грошова маса створює більший мультиплікативний ефект в економіці [4].

Отже, трансформація грошової маси в умовах цифровізації та розвитку фінтеху є системним процесом, який охоплює як структуру грошей, так і механізми їхнього обігу. Цифрові технології зменшують частку готівки, підвищують роль електронних та мобільних платіжних інструментів, створюють нові форми грошей і змінюють канали монетарної трансмісії.

У таких умовах центральні банки, включно з Національним банком України, мають адаптувати методи монетарного аналізу та перейти до використання інноваційних інструментів Big Data, AI-моделей та цифрових платформ для ефективного прогнозування та управління грошовою масою.

Література:

1. Використання хмарних технологій в умовах воєнного стану у фінансовому секторі. Cloudfresh. URL: <https://cloudfresh.com/ua/cloud-blog/vykorystannya-hmarnyh-tehnologij-v-umovah-voyennogo-stanuu-finansovomu-sektori>
2. Заславська О., Петканич М. Цифрова трансформація банківського бізнесу в умовах розвитку фінансових технологій. *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія Економіка. 2023. Випуск 2 (62). С. 116-122. <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/290490>
3. Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні. Постанова Національного банку України від 08.03.2022 № 42. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004_2500-22#Text
4. Стойко О. Перспективи розвитку фінтех і банківського бізнесу в Україні. *Проблеми економіки*. 2020. №2 (44). С. 356-364. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-2_0-pages-356_364.pdf